

Nr 6

Av herrar Börjesson i Falköping och Hamrin i Jönköping, *angående utformningen av den s. k. frivården.*

Under en lång följd av år har konstaterats en ständig ökning av brottsligheten. Framför allt är det ungdomskriminaliteten och tendenserna till allt gravare brott som inger oro. En rad insatser har gjorts från samhällets sida för att bereda ungdomar positiv sysselsättning och därigenom förebygga asocialitet. Stort ansvar åvilar hem och skola. Miljöns betydelse för de unga torde alla vara överens om.

Utvecklingen ger emellertid enligt vår mening all anledning till en granskning av samhällsvården på området. I regel är det anstaltsvården som blir utsatt för de mest kritiska synpunkterna från såväl de vårdades som de myndighetsbevakandes sida. Det bör vara angeläget att forskningen ges sådana resurser att den verksamt kan bidra till en så objektiv bedömning som möjligt av anstaltsvårdens effekt. Man vet att återfallsprocenten är stor, och såvitt man kan förstå har den inte heller tenderat att minska. Så långt kan man självfallet ifrågasätta anstaltsvårdens sociala effekt.

Vid sidan om anstaltsvården fungerar den s. k. frivården, som omfattar klienter dömda till skyddstillsyn, villkorligt frigivna etc. Det är sällan denna vårdform, trots att den ändå måste tillmätas allra största betydelse, blir föremål för diskussioner. Den omfattar ca 20 000 av det totala antalet, 25 000, personer inom kriminalvården.

I samband med att den nya brottsbalken började tillämpas den 1 januari 1965 anfördes från kriminalvårdsstyrelsen att frivården skulle byggas ut till ett viktigare instrument i samhällets brottsbekämpande verksamhet än någonsin tidigare. Vidare ansåg man att utfallet av reformen säkerligen i väsentlig mån kommer att bero av att det finns en pålitlig kår av frivilliga medhjälpare i övervakningsarbetet.

I årets statsverksproposition anfördes under justitiehuvudtiteln att övervakning den 1 september 1965 i 6 293 fall (33,9 %) ombesörjdes av personer som är yrkesmässigt verksamma inom socialvården och kriminalvården. Av dessa var 874 skyddskonsulenter eller skyddsassistenter, 865 tjänstemän vid skyddsföreningar och 4 554 andra tjänstemän.

Vad som avses med »andra tjänstemän» är oss obekant. Emellertid framgår det att den frivilliga övervakarkåren (inte anställd utan arvodesbetalad

för uppdragen av kriminalvårdsstyrelsen) till antalet dominerar den personal som har att handlägga vården och behandlingen av frivårdsklientelet. Övervakarna utgör så att säga det första ledet i strävandena från samhällets sida att återföra de asociala till ett normalt och laglydigt liv.

Med hänsyn härtill anser vi det högst otillfredsställande att en och samma övervakare kan tilldelas uppåt 75 uppdrag. Även om en övervakare med så många ärenden ägnar heltid åt denna verksamhet, vilket för övrigt måste betecknas som mycket anmärkningsvärt, kan han rimligtvis inte hinna med att sköta så många klienter på önskvärt sätt.

Den låga ersättningen på 25 kronor per månad och klient har vid vissa tillfällen angetts vara orsaken till att övervakare åtar sig för många uppdrag. En översyn av ersättningsfrågan har aviserats och torde också vara nödvändig. Enligt vår mening måste emellertid bristfälligheter i själva organisationen vara den främsta anledningen till en olycklig anhopning av ärenden. Vidare finns det skäl ifrågasätta vilka krav på kvalifikationer vederbörande instanser ställer på övervakare.

Här skall endast anföras ett par exempel på övervakarfall som kommit till vår kännedom och som vi anser bestyrker uppfattningen att en snabb översyn av övervakarsystemet är påkallad.

Efter vistelse på ungdomsvårdsskola fick en yngling en övervakare. Denne meddelade sig med hemmet, men när föräldrarna ville träffa denne person som skulle hjälpa dem förklarade han att det inte var »brukligt» att man besökte hemmet. Han kom emellertid, förklarade att han var kommunalarbetare och »hade haft mycket med ungdom att göra». Han hade ett tiotal övervakningsuppdrag. När ynglingen i fråga återigen sökte sig till det gamla gänget och stannade borta hemifrån ville föräldrarna kontakta övervakaren. Det visade sig då att denne hade hemligt telefonnummer och inte fanns på den adress han uppgivit. Han hörde aldrig av sig.

Efter ett år gjorde sig ynglingen skyldig till förseelser som ledde till ungdomsfängelse. Efter ett år där utsågs återigen en övervakare. Denne var välkänd till namnet bl. a. för ynglingen, som också berättade att han hade bortåt hundra övervakningsfall. Övervakaren ordnade arbete från vilket den unge försvann ganska snart. Han fick ett annat och under tiden återvände han till sina gamla kamrater, stannade tidvis borta och misskötte sig. Familjen vädjade till övervakaren att besöka dem och diskutera igenom svårigheterna. Men det kom att dröja drygt fem månader innan övervakaren fick tid till besök; då låg ynglingen till synes medvetlös av långvarigt narkotikamissbruk. Läkare ringdes och det blev sjukskrivning. Här stannade också övervakarens insatser. Det hela slutade med att ynglingen återfördes till ungdomsfängelset.

Denne övervakares insatser för ovannämnde yngling och flera andra som denne umgicks med bestod i stort sett av att ordna arbete — hur det sedan gick med klienten hade han inte tid att befatta sig med. Den refere-

rade händelsen inträffade i fjol, alltså efter det att den nya brottsbalken börjat tillämpas.

Då kriminalvården är i stort behov av frivilliga medhjälpare som övervakare synes det oss angeläget att uppmärksamhet ägnas åt de missförhållanden vi ovan påtalat. Olägenheter av denna art förekommer — såsom vid några tillfällen gjorts gällande — inte bara i Storstockholm. Med hänsyn till den betydelse frivården måste tillmätas är det uppenbart att en snar översyn av hela övervakarsystemet bör vidtas. Såvitt man kan förstå beror det i hög grad på frivården om återfallsprocenten skall kunna nedbringas och den nya brottsbalken över huvud fungera på sätt man avsåg när den beslutades.

Med stöd av vad som ovan anförts hemställes,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en snabb utredning om utformningen av frivården, särskilt i fråga om övervakarsystemet, och en mer organiserad utbildning för övervakarkåren i enlighet med vad i motionen anförts.

Stockholm den 12 januari 1966

Bengt Börjesson

i Falköping

Yngve Hamrin

i Jönköping